

Пам'ятки часів Київської Русі з околиць села Новомалин на Острозчині

Площа Острозького району вкрита густою мережею поселень часів Київської Русі X-XIII століть відомі біля десятка городищ.

В околицях Новомалина автором у чотирьох пунктах виявлено і зібрано підйомний матеріал X-XIII століть. В кінці 1980-х років науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника м. Острога О. А. Бондарчук поблизу руїн стародавнього посаду зібрав незначну колекцію археологічного матеріалу часів Київської Русі [1]. Восени 1993 року співробітником Острозького заповідника О. В. Гладуненком в західній околиці Новомалина була зібрана невелика колекція археологічного матеріалу, серед якого частина уламків кераміки походила з часів Київської Русі X-XI ст. [2].

В «Довіднику з археології України. Ровенська область» про пам'ятки Новомалинаї часів Київської Русі немає жодної згадки [3].

В пункті Безодня I за 1 км на захід від села праворуч від дороги до с.Буща знаходиться багат шарове поселення.

Даний пункт є мисом Мізоцького кряжу, витягнутого по осі захід-схід. Висота мису над рівнем заплави річки Збитенки 4-7 метрів [4]. Із західної сторони мис межує з джерелом Безодня, з південної – з лугом і заплавою річки Збитенки, а на півночі – з мішаним лісом. Зі східної сторони мис плавно понижується і переходить у вузький видолинок. Описана місцевість розорується фермером з міста Острога, який у місцевих селян взяв в оренду частину поля.

Доба Київської Русі представлена на пам'ятці тільки уламками кераміки. Найдавніші знахідки цього періоду відносяться до X ст. (Рис.1, 3, 5, 6). До так званої кераміки «курганного» типу відносяться фрагменти вінчиків (Рис.1, 4, 7), які датуються X – першою половиною XI ст. Випал слабкий, рідше - середньої якості. На зламі черепки тришарові. На всю товщину черепок має чорний колір, а поверхневий шар – сірий з коричневим відтінком. Деякі посудини орнаментовані здебільшого горизонтальними і рідко хвилястими заглибленими лініями (Рис.1, 9-14).

Багат шарове поселення Безодня II знаходиться на захід від джерела Безодня на вершині, західному і південному схилах мисовидного підвищення. Мис витягнутий по осі захід-схід, підіймається над заплавою на висоту до 7 м і поступово підвищується у західному напрямку. Описана місцевість розорується фермерським господарством.

Часи Київської Русі представлені уламками кераміки X-XI ст., в основній масі горщиками декількох типів.

До першого типу відноситься горщик з помірно відігнутими назовні вінцями із відтянутим вгору і вниз краєм. (Рис.2, 10). Поверхня світло-сірого кольору. Випал тришаровий. В тісті домішки дресви. Таких екземплярів кераміки в колекції декілька.

Другий тип горщиків має на зовнішньому краї вінець – потовщення («манжетку») (Рис.2, 1-4, 6-9). Такий тип горщиків відноситься до кераміки курганного типу. Колір зовнішньої поверхні від світло-сірого до сірого з різними відтінками. Поодинокі зразки мають колір вохри, теракоти. Випал середньої якості. На зламі черепки тришарові.

Плічки та тулуб горщиків орнаментовані горизонтальними та паралельними заглибленими лініями (Рис.2, 11-13) та лініями поєднаними із хвилястими (Рис.2, 14-16).

За кілька кілометрів на захід від Новомалина на високому мисі Мізоцького кряжу знаходиться покинутий хутір Подобанка з двома порожніми хатами. Через хутір проходить ґрунтова дорога до села Буща Здолбунівського району.

Пам'ятка Київської Русі в даному пункті розташована ліворуч від дороги на підйомі мису, який розорюється під городи жителями Новомалина.

На південному схилі мису зібрана нечисельна колекція фрагментів посуду часів Київської Русі. За формою вінців та іншими ознаками вони поділяються на декілька типів. Всі уламки належать кухонним горщикам, які мали конічний тулуб з найбільшим розширенням у верхній половині висоти посудин. Вінчики горщиків на зовнішньому краю мають потовщення («манжетку») (Рис. 7, 1, 2, 5, 8). Даний посуд відноситься до так званої кераміки курганного типу і був поширений в X – першій половині XI ст. Колір кераміки сірий, темно-сірий. В глиняній масі домішки піску різної концентрації. Випал якісний.

Плічки і стінки горщиків орнаментовані горизонтальними паралельними заглибленими лініями різної ширини (Рис.3, 6, 7, 9).

В західній частині хутора Подобанка, ліворуч від дороги Новомалин-Буща, знаходиться глибокий яр з джерелом. На північ від дороги напроти джерела колективне поле, на якому автором були виявлені поселення часів пізнього палеоліту, раннього заліза та Київської Русі X-XI, XIII століть.

Підйомний матеріал збирався на пологому південному схилі мису. Ґрунт на мисі родючий. Серед зібраного матеріалу основна маса уламків кераміки відноситься до періоду Русі і належить горщикам. Частину посуду на поселенні, судячи з профілю вінців (Рис. 1, 2, 7), умовно можна віднести до культури типу Луки-Райковецької. Горщики з таким профілюванням

Пам'ятки часів Київської Русі з околиць села Новомалин на Острозщині

вінців відомі на початковому етапі виробництва гончарної кераміки. Решта фрагментів вінчиків (Рис. 4, 3-6, 8-14) мають «манжетку», характерну для горщиків X – поч. XI ст. Поверхня черепків сірого кольору різних відтінків – аж до чорного. В глиняному тісті домішки піску, на зламі черепки тришарові і рідко двошарові.

Горщики орнаментовані прямими та хвилястими лініями різної ширини.

Частина уламків посуду на пам'ятці відноситься до XII-XIII століття.

Вінчики у горщиків цього періоду відігнуті назовні, край загнутий так, що утворює округлий валик (Рис. 5, 2, 4-6). Стінки тонкостінні, в глиняній масі незначні домішки дрібного піску, а інколи домішки відсутні. Посуд світло-сірого та білого кольорів, орнаментований прямими паралельними та хвилястими лініями. Випал високої якості.

Як свідчать археологічні матеріали, перші слов'яни в околицях Новомалина з'явилися у IX – на початку X ст. Всі виявлені автором пам'ятки датуються X – поч. XI ст. і розташовані на відрогах Мізоцького кряжу вздовж заплави р. Збитенки. Поселення невеликі за площею і склалися з декількох жител. Всі вони розташовані на родючих ділянках ґрунту поблизу луку, джерел і струмків. Тут розвивалося землеробство і скотарство.

Пам'ятка XIII ст. (а, можливо, і початку XIV ст.) знаходиться лише на хуторі Подобанка. Ймовірно, такі пункти є і в інших частинах села, які ще не досліджені.

Пізніше на базі згаданих слов'янських поселень виникло село Глухні (Глухи), відоме з документальних джерел від 1437 року [5]. В кінці XVI ст. Глухи були перейменовані у Новомалин[5].

Література

1. Усне повідомлення О. А. Бондарчука.
2. Усне повідомлення О. В. Гладуценка.
3. Свешніков І. К. Нікольченко І. М. Довідник з археології України. Ровенська область. – К.: Наукова думка, 1982. – С. 87.
4. Гренчук К. І. Природа Ровенської області. – К., 1976. – С. 8, 45, 50-52.
5. Манько М. П. До питання про час заснування і дату першої писемної згадки про село новомалин // Острозький краєзнавчий збірник. – Випуск 3. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2008. – С 57-58.

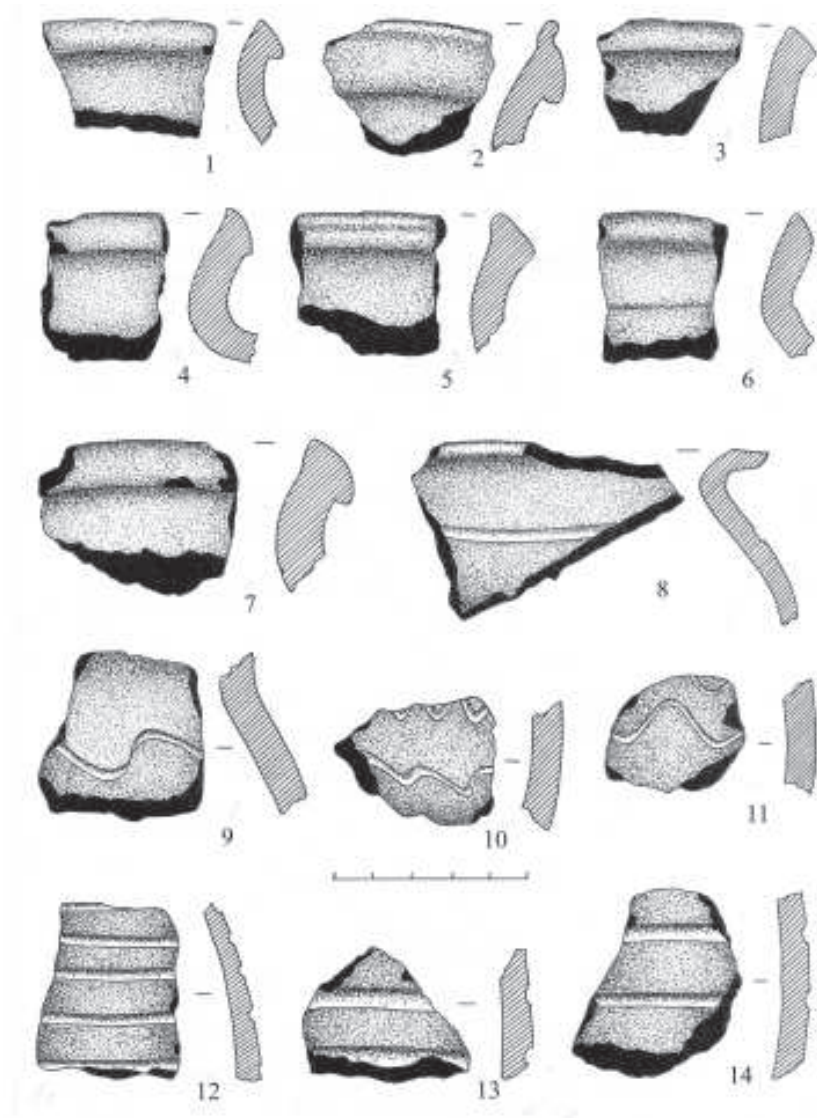


Рис. 1. Новомалин. Урочище Безодня-1.

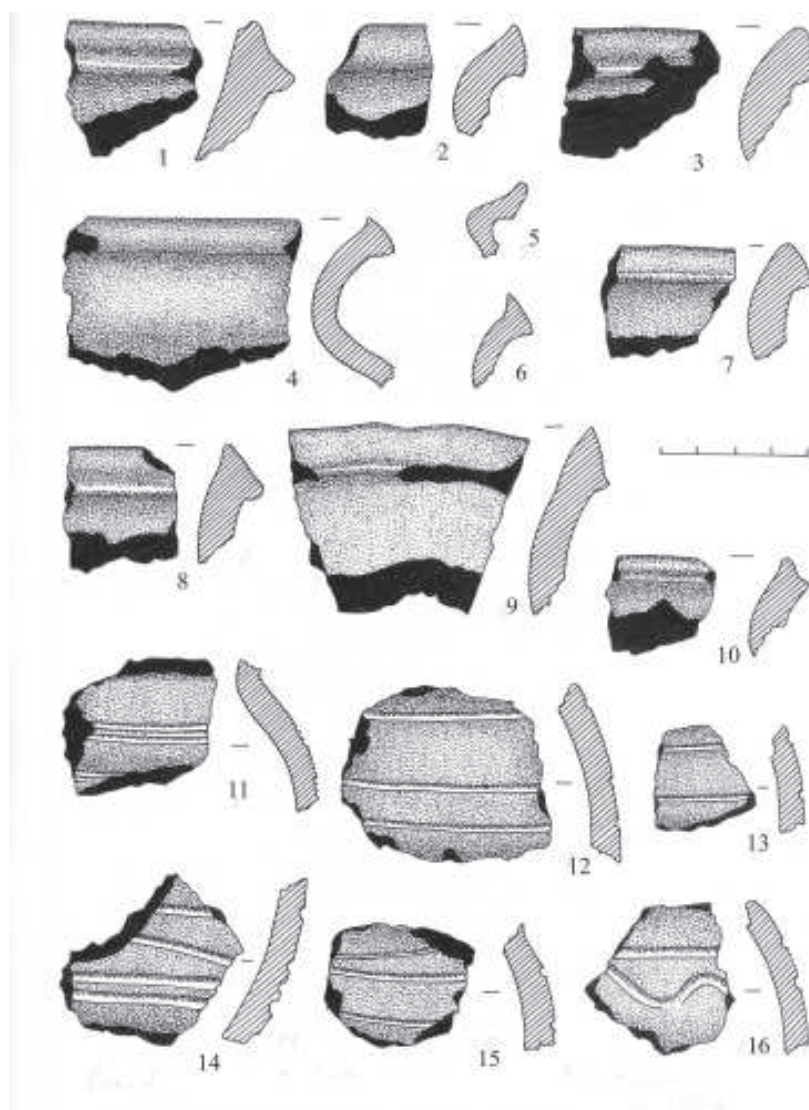


Рис. 2. Новомалин. Урочище Безодня-2.

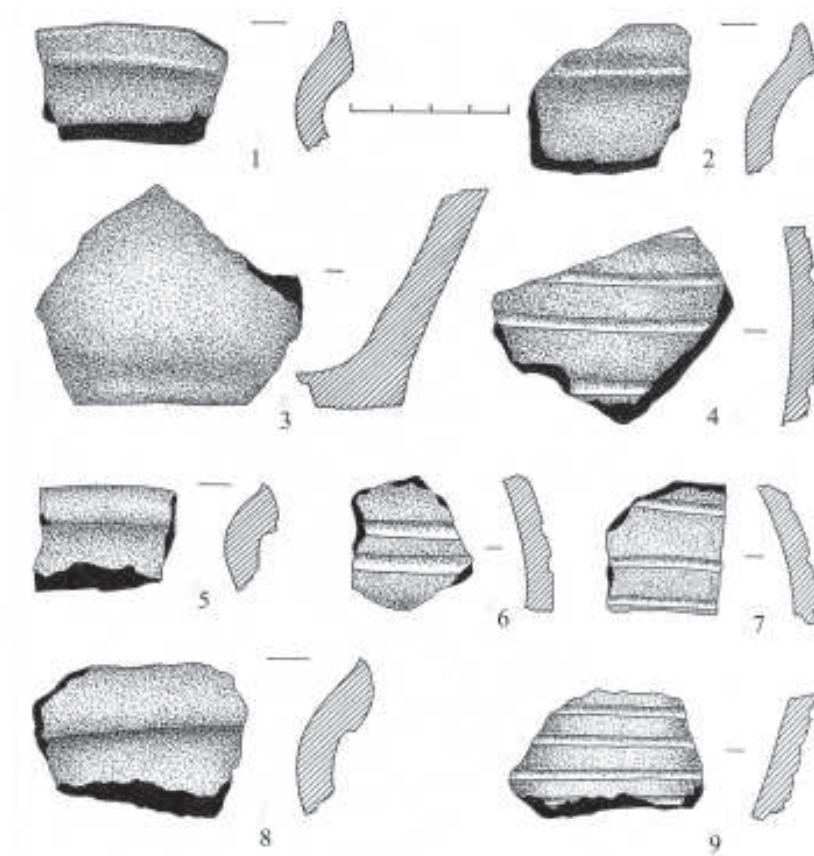


Рис. 3. Новомалин. Подбанка-1.

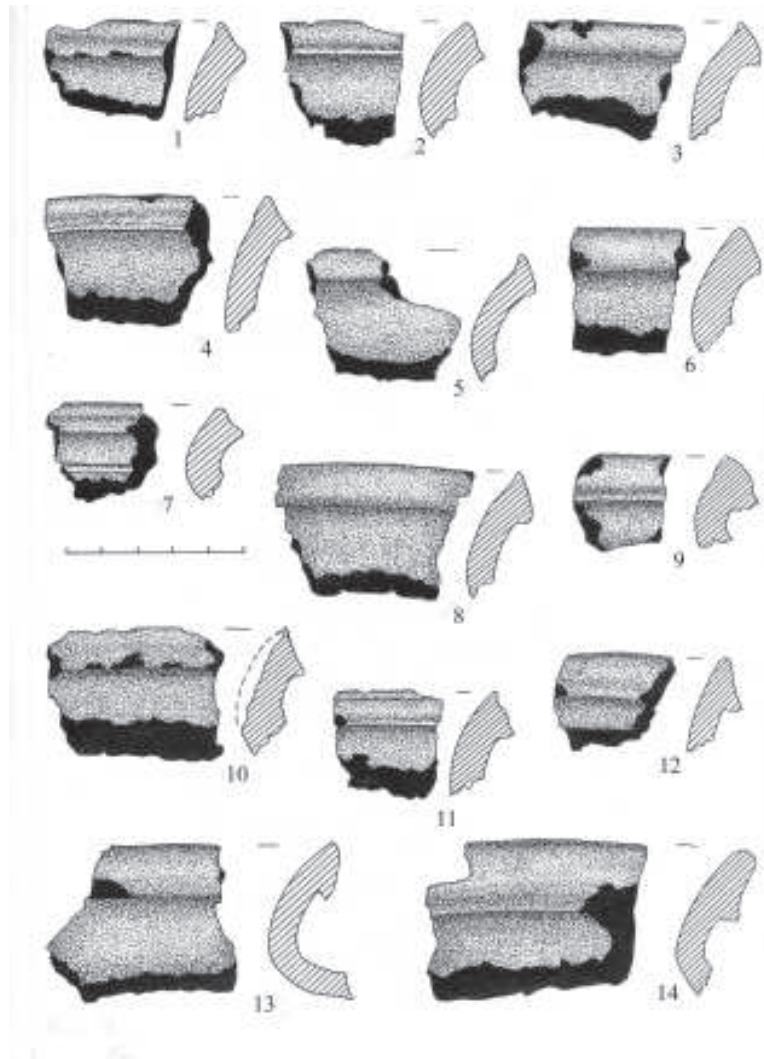


Рис. 4. Новомалин. Подобанка-3.

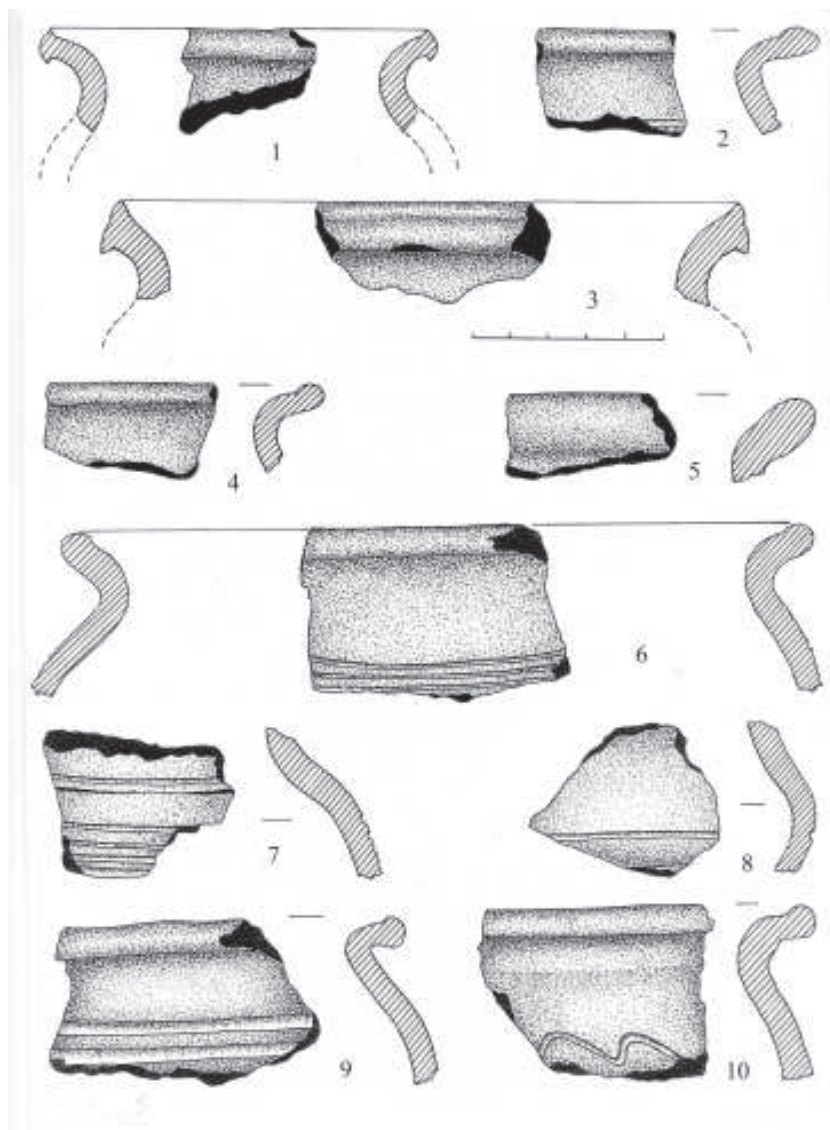


Рис. 5. Новомалин. Подбанка-3.